
Van de bovenste boekenplank

Wie als arbeidsmarktonderzoeker nu en dan een anderstalig boek ter hand neemt, internationale tijdschriften en buitenlandse working papers doorploegt, websites bezoekt of simpelweg wat uitgeverscatalogi inkijkt, komt onvermijdelijk geregeld verrassende dingen tegen. Onderzoekresultaten die niet echt voor de hand liggen en waarvan je graag eens een binnenlands equivalent zou zien. Interessante en intelligent gebruikte data-sets, waarvan je zou hopen dat ze ook bij ons beschikbaar zijn. Conceptuele kaders en onderzoeksmethoden die ietwat van het gewone afdwalen of zelfs gedurfd te noemen zijn. Boeken waarvoor je de tijd niet hebt om ze te lezen of er de waarde van in te schatten omdat ze net naast je eigen enge vakgebied vallen, maar waarvan je graag door een deskundig iemand de inhoud gepeild zou zien. Allemaal dingen dus waarvan je in eerste instantie misschien de neiging hebt om ze voor jezelf te houden in de hoop er later iets mee te kunnen doen dat in je vakgebied ophef maakt, maar waar je bij nader toezien toch in de koffiekamer met collegae over praat omdat je beseft dat je de tijd of de competentie niet hebt om er écht iets mee te doen en je deze parels toch niet verloren wil laten gaan.

De bedoeling van deze rubriek is om dat soort zaken te verzamelen. Wie iets te signaleren heeft contacteert: Walter Van Trier, p/a Steunpunt WAV, E. Van Evenstraat 2C, 3000 Leuven, tel. 016/323225, e-mail: walter.vantrier@wav.kuleuven.ac.be

Van de Boekenplank

Op 22 augustus 1996 tekende Bill Clinton, als president van de Verenigde Staten, de 'Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act' en maakte zo een einde aan een periode gekenmerkt door een beleid dat voortvloeide uit de War on Poverty, die zijn voorganger Lyndon B. Johnson ongeveer dertig jaar tevoren was begonnen.

Illustratief voor het belang van dit document is dat het tijdschrift *Contemporary Sociology: a Journal of Reviews*, vol. 26 (July 1997) n° 4, pp. 409-415 ongeveer een jaar later – en gevolgd door besprekingen van o.a. Julius Wilson's *When Work Disappears*, Gösta Esping-Andersen's *Welfare States in Transition* en Barbara Bergmann's *Saving our Children from Poverty* – twee artikels plaatste, die de wet kri-

tisch doorlichtten, precies alsof deze wettekst een product van sociaal-wetenschappelijk werk was. De teneur van beide stukken is vernietigend.

✓ Jerry Watts (Trinity College) wijst onder meer op het beperkte besparingseffect van bepaalde maatregelen en ziet geen andere verklaring dan 'mean-spiritedness' voor het doorvoeren ervan. Hij besluit met de opmerking dat sociale wetenschappers uitermate naïef zijn als ze denken dat de Clinton-hervormingen het uitroeien van de armoede beoogt. Integendeel, deze wet, zegt Watts, ziet 'welfare' zelf (en niet armoede) als het probleem. "Ending welfare had nothing to do with addressing poverty." Bovendien, zo gaat hij verder, bevat de wet niets dat verantwoordt waarom de woorden "and Work Opportunity Reconciliation Act" in de titel staan... tenzij men 'workfare' als een werkgelegenheids-

programma ziet. Ten slotte, zo besluit Watts, “*all of us who work in the areas of social policy should understand that existing social scientific knowledge did not significantly inform this law.*” (p. 412)

✓ Ook Nan Marie Astone (*John Hopkins School of Hygiene and Public Health*) benadrukt dat iedereen die beroepsmatig met beleidsonderzoek bezig is door deze wet moet teleurgesteld zijn. Mijn initiële reactie was woede, zo schrijft ze – woede, omdat men de kennis die sociologen en andere sociale wetenschappers gedurende de vorige decennia verzamelden zo overduidelijk terzijde legde bij de formulering van de wet. Na enige reflectie wordt echter duidelijk dat de zaak nog erger is. “*After looking at the legislation more closely and reflecting on it for the purposes of this review, however, I am surprised and unhappy to report that my initial reaction was incorrect. The makers of this legislation have been paying attention to our results – yea, brothers and sisters, they have. It is our conclusions they have ignored.*” (p. 413)

Het belangrijkste gevolg van de ‘*Personal Responsibility and Work Opportunity Reconciliation Act*’ was de afschaffing van een aantal zaken, zoals de *Aid to Families with Dependent Children* en de *Jobs Opportunities and Basic Skills Training Program* en hun vervanging door het *Temporary Assistance for Needy Families* programma. De belangrijkste karakteristieken van TANF zijn voldoende bekend: een sterke koppeling van uitkeringen aan arbeidsparticipatie (via betaald werk of gemeenschapsdienst, waarbij men het gebruik van verplichte arbeid voor jobs die vacant zijn omwille van stakingen niet uitsluit – en in bepaalde gevallen is dat ook gebeurd, o.a. bij een staking van hotelpersoneel in Baltimore), de mogelijkheid voor de Staten om het kader dat de wet oplegt te verstrengen én, vooral, de beperking van de uitkeringsperiode over de hele levensloop tot vijf jaar. Na een periode van ongeveer vijf jaar is TANF in 2002 het voorwerp van evaluatie en eventueel van aanpassing. Het is dan ook niet verwonderlijk dat men met de regelmaat van een klok artikels en boeken ziet publiceren die een bepaald facet van dit programma belichten.

✓ De *Journal of Sociology and Social Welfare*, vol. 28 (September 2001) n° 3, is volledig gewijd aan een evaluatie van TANF. Een tiental artikels belicht

een veelheid van facetten zoals de impact van de economie en het welvaartsbeleid op het aantal uitkeringsgerechtigden, de overgang van AFDC naar het nieuwe systeem in Florida, de noden inzake geestelijke gezondheid of de toekomstgerichtheid en het welzijn van de uitkeringsgerechtigden, de private voedselhulp in kleine stedelijke gebieden, de rol van opleidings- en werkervaringsprojecten voor verpleegassistentes in de transitie van uitkering naar job. Ietwat apart van deze artikels, die meestal zijn gebaseerd op empirisch onderzoek – statistisch of kwalitatief – staat een artikel dat de historische betekenis van de Clinton-hervormingen probeert aan te geven via een vergelijking met de Engelse Poor Laws van 1834. Stellen dat deze hervormingen gelijk staan aan een herinvoering van de ‘poorhouse’-praktijken is misleidend, zegt Larry Patriquin (pp. 71-94). Integendeel, want zelfs in de Engelse Armoedewetgeving was er steeds een publieke bijstandsregeling voor de armen, in het bijzonder voor moeders met kinderen. Welnu, als men de periode waarin men bijstand kan krijgen niet enkel theoretisch beperkt, maar dit ook in de praktijk toepast dan zal voor de eerste keer in de geschiedenis van het kapitalisme een maatschappij bestaan waarin dit niet meer het geval is. “*Given this, the Clinton reforms will in the not too distant future push millions of Americans to the brink, leaving them with severely diminished physical and mental health. They will have to subsist on a combination of gifts from friends and relatives, temporary work for small amounts of cash, charity, theft, prostitution, drug-dealing, and other illegal activities. A few may be entitled to vouchers for food or housing, though access to this assistance is being tightly restricted. If the social edifice looks like it may be dented, remedial legislation can always revoke the harshest aspects of these reforms. However, the suffering inflicted on America’s ‘underclass’ will likely be significant if government stands by the time limits for income support – and recall that, unlike England’s new poor law, this is the explicit intent of Temporary Assistance for Needy Families.*” (p. 90-91)

✓ Een goed gevuld overzicht van de problematiek in een iets breder perspectief is te vinden in n° 577 van de *Annals of the American Academy of Political and Social Sciences* (September 2001). Ik licht er drie voorbeelden uit die representatief zijn voor de teneur van het hele nummer. Frances Fox Piven (vooral bekend omwille van haar samen met

Richard Cloward geschreven klassieker 'Regulating the Poor') plaatst in *Globalization, American Politics, and Welfare Policy* (pp. 27-37) het 'new welfare regime' dat zij overal ter wereld in verschillende varianten ziet opduiken in de context van de globalisering, maar stelt ook vast dat de slogans "*End welfare as we know it*" en "*Two years and off to work*" reeds tijdens de presidentscampagne van 1992 door Clinton werden gebruikt. Ze wijst op de rol van opiniepeilers die vaststelden hoezeer deze slogans bij de kiezers een gevoelige snaar raakten. Haar artikel bevat trouwens ook een goed voorbeeld van wat Jerry Watts in zijn Contemporary Sociology artikel '*mean-spiritedness*' noemde. Piven citeert Mickey Kaus (The Work Ethic State, in *New Republic*, 6 July 1986) die oproept om uitkeringsgerechtigden in de straten tewerk te stellen en ze bijvoorbeeld straatstenen te laten schrobben – niet zozeer om uitkeringsgerechtigden te straffen maar om duidelijk te maken aan de toeschouwers welke vernedering hen wacht mochten ze buitenechtelijke kinderen krijgen of niet voor een loon werken. Sanford F. Schram en Joe Soss (*Success Stories: Welfare Reform, Policy Discourse, and the Politics of Research*, pp. 49-65) illustreren de rol van de media in de productie van de algemeen verspreide visie dat TANF een nagenoeg onverdeeld succes is. Een analyse van de artikels uit de top 50 dagbladen in de periode januari 1998 tot september 2000 wijst uit dat slechts in 8% van de gevallen een duidelijk negatief beeld werd opgehangen. "*The modal story on welfare reform raised concerns on families leaving the TANF program and about what might happen if the economy sours; but with these caveats in place, it went on to suggest that welfare reforms so far had remarkably positive results.*" Het argument is niet dat journalisten incorrecte informatie brengen of bevooroordeeld zijn. Wel dat het overgrote merendeel van de artikels het referentiekader overneemt waarbinnen men tegenwoordig op beleidsniveau over '*welfare reform*' discussieert. Centraal hierin staat het begrip '*dependency*' – een begrip, zo zeggen Schram en Schoss, dat functioneert als een '*synecdoche*' voor allerlei sociale kwalen zoals het bestaan van een onderklasse, tienermeisjes in verwachting, of het gebruik van drugs. Het vormde zodoende de basis voor een sterk verhaal over de crisis van de verzorgingsstaat in de jaren '80 en '90. "*Over a 25-year period, promotion of this story turned the size of welfare caseloads into a key indicator of policy performance and established transiti-*

ons off the rolls as a central policy goal." (p. 62) Binnen dit kader wijzen voorstanders van de hervormingen op een vermindering van de '*case-load*' van de maatschappelijk werkers als een duidelijke indicator van succes. Critici wijzen er wel op dat vele van deze vroegere uitkeringsgerechtigden desondanks geen '(financiële) zelfstandigheid' verwerven. Maar slechts een erg beperkt aantal waarnemers wijst op de mogelijkheid dat men beter andere criteria ter evaluatie kan gebruiken. In *Falacies of Welfare-to-Work Policies* (pp. 66-78) bespreekt Randy Albelda een aantal factoren die nuances aanbrengen in het succesverhaal dat politici over de recente hervormingen vertellen. De poging om 'steun' te vervangen door 'loon' stoot immers op belangrijke structurele beletsels: te weinig jobs, te laagbetaalde jobs, te weinig scholing, gebrek aan transportmogelijkheden, geen kinderopvang – maar vooral "*that the jobs low-income women take (or need) are not mother ready*". De stelling dat men ook voor alleenstaande vrouwen met kinderen uitkeringen moet doen afhangen van het uitvoeren van (voltijds) betaald werk kan enkel legitimiteit verwerven in een maatschappij waarin de meeste vrouwen betaalde arbeid verrichten (zelfs al is het zo dat de meeste getrouwde vrouwen niet het volle jaar rond voltijds werken) én waarin de morele afkeer van vrouwen zonder (wettelijke) mannelijke partner zeer sterk is. Deze nadruk op 'jobs' doet de waarde van 'zorg' volledig uit het oog verliezen, zegt Albelda. Er is dus nood aan een discussie over de maatschappelijk waarde van het (betaald en onbetaald) werk verricht door vrouwen en over de noodzakelijke begeleidende maatregelen om dit werk mogelijk te maken onder aanvaardbare condities. Zij besluit dat discussies over de Clinton-hervormingen in dit opzicht belangrijke kansen inhouden: "*If there is an opportunity in welfare-to-work reform, it is in recognizing that jobs, especially at the low end of the pay scale, do not pay enough to support families and do not provide the flexibility that parents need. It is only an opportunity, however, if we can get past the welfare-to-work mentality.*" (p. 76)

✓ Wie een minutieus beeld wenst van de manier waarop en de mate waarin de recente ontwikkelingen op het vlak van het sociaal beleid in de Verenigde Staten geleid hebben tot een grondige wijziging in de realiteit waarnaar de begrippen '*welfare*' en '*welfare state*' verwijzen, leest best het recentste boek

van Michael B. Katz, *The Price of Citizenship. Redefining the American Welfare State.*, New York, Henry Holt and Company, 2001. Michael Katz is Walter H. Annenberg Professor of History aan de Universiteit van Pennsylvania. Zijn boek vormt het eindresultaat van ongeveer 20 jaar werk (en een tiental boeken, waarvan een groot aantal over armoede-beleid en de onderklasse). Het traceert de ontwikkeling van de Amerikaanse 'welfare state' vanaf de bijstandsprogramma's uit de koloniale periode via de *War on Poverty* in de jaren '60 tot de huidige vorm van 'meevoelend conservatisme'. Zijn analyse maakt duidelijk hoe in de laatste dertig jaar drie belangrijke krachten alle elementen van het sociaal contract hebben gedefinieerd (evenals de Democratische en de Republikeinse praktijk en retoriek): strijd tegen afhankelijkheid, decentralisering van de bevoegdheden van het federale niveau naar de staten, toepassing van marktmodellen in het sociaal beleid. Deze verschuiving leidt naar een toekomst met grotere ongelijkheid en meer onzekerheid. Burgerschap wordt zo tot een privilege voor wie voltijds werkt in plaats van een geboorterecht. In zijn slotparagraaf benadrukt Katz dat – op welke manier men burgerschap in deze context ook wil definiëren – drie karakteristieke onmiddellijke actie vereisen. Ten eerste moet men de band tussen een betaalde baan en het (publieke) uitkeringssysteem losser maken. Strakke banden "guarantee increased and unmerited hardship in a flexible labor market full of unstable and contingent work that encourages workers to move among jobs and careers. They also promise to reinforce the gendered inequities that limit the access of women to full citizenship." Ten tweede moet men iets doen aan de idee dat gezondheidszorg geen burgerrecht is. Volharden in de boosheid maakt dat miljoenen Amerikanen een ziekteverzekering ontberen. Het is bovendien een nationale schande, want het betekent capituleren voor belangengroepen die men in de meeste andere Westerse landen in bedwang houdt. Ten derde moet men duidelijk maken dat de afbouw van het recht op (publieke) bijstand voor de armste Amerikanen meer is dan een detail. Het wijst op de bereidheid om massale vormen van armoede en lijden te aanvaarden indien het voorspelde succes van de hervormingen ook maar in geringe mate uitblijft.

Het boek van Michael Katz gaat enkel over de ontwikkelingen in het beleid van de Verenigde Staten, maar de boodschap die erin zit vervat, heeft potentieel een veel bredere rijkwijdte. "Ending welfare as

we know it" en "From welfare to work" mogen dan in eerste instantie slogans zijn die typerend waren voor de Clinton-administratie, sindsdien zijn ze uitgegroeid tot waarmerken die niet enkel het sociale beleid van de VS kenmerken. Niet enkel in het Groot-Brittannië van Tony Blair, maar ook in de rest van Europa lijken sociaal beleid en arbeidsmarktbeleid te convergeren in een soort derde weg – een combinatie van een geloof in 'busy-ness', 'tough love' en markten als onmisbare, zoniet de beste allocatie-mechanismen. *The Price of Citizenship* toont aan dat deze combinatie dodelijk kan zijn voor de welvaartsstaat en kan leiden tot een gemene en verknipte visie op maatschappelijke plichten en burgerschap. In discussies over uitkeringen, sociale dienstverlening of ziekteverzekering gaat het inderdaad niet enkel om pakketten materiële voordelen, hoe belangrijk die voor de betrokkenen ook zijn. Het gaat ook en vooral om hoe men 'burgers' definieert en wat het betekent om 'burger' te zijn. Daarom houdt het op een doordachte analyse gebaseerde pleidooi van Katz – tref maatregelen die anti-stoffen injecteren door in de betrokken domeinen de betekenis, de grenzen en de prerogatieven van 'burgerschap' uit te breiden – niet enkel een les in voor de hedendaagse Verenigde Staten, maar ook voor de Europese Unie.

Tijdschriftgesprokkel I

Brengt een periode van werkloosheid enkel een tijdelijk – gedurende de werkloosheidsperiode optredend – verlies van loon en inkomen met zich mee of houdt men er ook nog littekens aan over die een nadelige invloed uitoefenen op de latere arbeidsloopbaan? Gegeven dat werkloosheid in het verleden het beste voorspelt of een individu ook in de toekomst een (hoog) risico op werkloosheid loopt en dat gedwongen ontslag gemiddeld genomen gevolgd wordt door loontrajecten die lager liggen dan dat voor het ontslag, lijkt het antwoord op deze vraag ja te zijn. Een belangrijkere vraag is evenwel in welke mate dit het geval is en nog belangrijker is wellicht de vraag waarom dit het geval is. Waarom veroorzaakt werkloosheid littekens? Is het omdat men 'bedrijfsspecifieke vaardigheden' verliest die men in later jobs niet meer ten gelde kan maken? Of omdat tijdens de werkloosheidsperiode vaardigheden eroderen met productiviteitsverlies als gevolg? Of is het simpelweg omdat werkgevers een

vroegere werkloosheidsperiode beschouwen als een signaal voor een lagere inzet(baarheid) of een lagere productiviteit?

The Economic Journal, vol. 111 (November 2001) pp. F577-F653 publiceert drie artikels, die hierover empirische gegevens aanbrenghen.

✓ Wiji Arulampalam (pp. F585-F606) analyseert het effect van werkloosheid op de lonen. Hij maakt gebruik van een steekproef van mannen, getrokken uit het Britse Huishoudpanel voor 1991-1997. Dit bestand bevat gegevens over de arbeidsmarktgeschiedenis van de respondenten en dus moet men zich in de analyse niet beperken tot werkonderbrekingen die strikt in de periode van observatie vallen, kan men het voorkomen van meerdere werkloosheidsperiodes en de duurtijd van de werkloosheidsperiodes in rekening brengen en kan men bovendien informatie gebruiken over de oorzaak van het ontslag of de verandering van baan in de analyse meenemen. Het belangrijkste nadeel van de gegevens zijn uiteraard het retrospectief karakter én het feit dat al bij al slechts een klein aantal observaties beschikbaar blijft. De steekproef bevat wel iets meer dan 2 000 individuen, maar slechts in 10% van de geobserveerde mensjaren in de steekproef, gebruikt voor de loonanalyse, was er sprake van een of meerdere periodes van niet-werken in de voorafgaande periode. Vier belangrijke conclusies volgen uit de analyse: werklozen worden bij hun terugkeer in de arbeidsmarkt met een duidelijk loonverlies geconfronteerd – Arulampalam schat dat dit loonverlies in het eerste jaar iets minder dan 6% bedraagt, in de volgende drie jaar oploopt tot 13,5% en daarna stabiliseert op 11,4%; de eerste werkloosheidsperiode veroorzaakt het grootste litteken; het afbreken van een baan via een normale ontslagprocedure (met vooropzeg en ontslagvergoeding of niet-disqualificerende uitkering) brengt relatief minder littekens voort (wellicht omdat de zoekperiode op tijd kan beginnen en de werkloze minder onder tijdsdruk staat om een job aan te nemen); de duur van de werkloosheidsperiode blijkt (*ceteris paribus*) geen bijkomende littekens te veroorzaken.

✓ Mary Gregory en Robert Jukes (pp. F607-F625) bekijken eveneens het effect van werkloosheid op de lonen in de verdere arbeidsloopbaan van Britse mannen. Zij gebruiken evenwel een ander ge-

vensbestand, dat een band legt tussen de *New Earnings Survey Data Panel* (met longitudinale gegevens voor individuele lonen op basis van een vragenlijst die de werkgever wettelijk verplicht is in te vullen voor zijn werknemers in de steekproef) en de *Joint Unemployment and Vacancies Operating System* (met gegevens over de individuele werkloosheidservaring uit de aanvragen voor werkloosheidsvergoeding). De combinatie van gegevens uit beide 'administratieve' gegevensbanken is mogelijk via het individuele sociale zekerheidsnummer. Ook Gregory en Jukes stellen vast dat werkloosheid littekens veroorzaakt. Dank zij de omvang van hun steekproef (ongeveer 70 000 eenheden) kunnen zij evenwel een aantal nuances beter onderzoeken. Zo kunnen zij een duidelijker onderscheid maken tussen het voorkomen en de duurtijd van werkloosheidsperiodes. Zij stellen vast dat het effect van werkloosheidsperiodes slechts tijdelijk is – rond 10% loonverlies het eerste jaar, 7% in het tweede en op de lange termijn een blijvende 2% loonverlies. Maar zij vinden wel een additioneel effect van de duurtijd. Een periode van zes maanden werkloosheid veroorzaakt volgens hun schattingen een bijkomend verlies van ongeveer 5%, een periode van een jaar werkloosheid een verlies van ongeveer 11%. Dit effect is evenwel niet gelijk gespreid over alle leeftijdsgroepen. Voor jongere werknemers heeft een werkloosheidsperiode op zich nauwelijks effect, al speelt de duurtijd wel een negatieve rol. Maar oudere werknemers, vooral deze boven de 45, leiden aanzienlijke verliezen. Dit laatste geldt eveneens voor werknemers uit hogere niveaus van de beroepenschaal en voor werknemers met hogere lonen. Voor hen is het potentiële loonverlies groot en langdurig.

✓ Paul Gregg (F626-F653) analyseert het effect van werkloosheid in het begin van de arbeidsloopbaan op de werkloosheid als volwassene. Hij maakt hiervoor gebruik van gegevens uit de *National Child Development Survey*. Deze census omvat alle individuen geboren in een bepaalde week in het jaar 1958. Gegevens werden verzameld bij de geboorte, op de leeftijd van 24 en 42 maanden en 7, 11, 16, 23 en 33 jaar. Gregg gebruikt gegevens uit twee periodes: de periode van 16 tot 23 jaar en de periode van 28 tot 33 jaar. De vraag is of werkloosheidsperiodes in de eerste periode zodanige littekens voortbrengen dat ze ook leiden tot werkloosheidsperiodes in de tweede periode. Om deze vraag goed te kunnen

beantwoorden, moeten drie mogelijke oorzaken voor zo'n verband kunnen worden onderscheiden. Het kan zijn dat dezelfde individuen in de beide periodes meer kans hebben werkloos te zijn omwille van hun karakteristieken (bv. lage kwalificaties). Het kan zijn dat regionale verschillen in werkloosheid over langere tijd stabiel blijven. Het kan zijn dat werkloosheid op jonge leeftijd een groter risico op werkloosheid op latere leeftijd meebrengt. Enkel in dit laatste geval kan er sprake zijn van 'littekens' in de eigenlijke zin van het woord. Op basis van de bestudeerde cohorte concludeert Gregg dat een (extra) periode van drie maanden werkloosheid voor de leeftijd van 23 bij mannen gemiddeld leidt tot een (extra) periode van twee maanden inactiviteit in de periode tussen 28 en 33 jaar. Een aantal achterliggende factoren verhogen het risico op werkloosheid (laag onderwijsniveau, regionale werkloosheid, familiale achtergrond, individuele vaardigheden). Maar deze factoren verklaren minder dan de helft van de inter-temporele correlatie tussen de werkloosheidservaringen in beide periodes. Dit betekent dat, gegeven deze achtergrondkenmerken, een extra drie maanden jeugdwerkloosheid meer dan een extra maand inactiviteit op latere leeftijd oplevert. Voor vrouwen bedraagt dit 'litteken-effect' ongeveer de helft.

De belangrijkste les die men uit deze analyses moet trekken is duidelijk. Werkloosheid, zo stellen de betrokken auteurs in een collectieve inleiding, laat littekens na: én op het vlak van de verdere arbeidsloopbaan én op het vlak van de verdiensten. De kost van werkloosheid overtreft bijgevolg sterk het onmiddellijke inkomensverlies dat er mee gepaard gaat. Het is dus belangrijk dit aspect op te nemen in evaluaties van het tewerkstellingsbeleid. Dit wijst tevens op het grote belang van een preventief beleid. Een succesvol macro-economisch beleid is in dit opzicht de beste aanpak, stellen Arulampalam, Gregg en Gregory. Maar binnen dit kader is aandacht nodig voor kwesties zoals het verlies van vaardigheden tijdens de werkloosheidsperiode en de grotere kwetsbaarheid van bepaalde doelgroepen.

Tijdschriftgesprokkel II

Vrouwen en de arbeidsmarkt – het blijft voor velen een bron van zorg en discussie. Geven uitkeringen

vrouwen de kans om te kiezen voor inactiviteit? Moet men ten allen prijze vermijden dat vrouwen hun carrière onderbreken omdat ze anders nooit als volwaardige arbeidsmarktparticipanten zullen worden aanzien – een stelling die ik recent met klem heb zien verdedigen door de eminente feministische econome, prof. em. Barabara Bergman? Heeft de geringere arbeidsparticipatie van vrouwen iets te maken met ongelijke beloningsstructuren, die hun arbeidsuren minder waard maken dan die van mannen? Spelen verschillende ambities of kinderwens een rol? Het zijn vragen waarop misschien niet echt een sluitend antwoord mogelijk is, maar meer empirische kennis hierover zal ons in ieder geval in staat stellen om een evenwichtiger antwoord te verzinnen. Vandaar de volgende selectie.

✓ Didier Soopramanien en Geraint Johnes, 'A New Look at Gender Effects in Participation and Occupation Choice', in: *Labour*, vol. 15 (2001) n° 3, pp. 415-433, vertrekken van de vaststelling dat vrouwen zowel in de US als in de UK in de laatste decennia een inhaalbeweging hebben gemaakt, zowel inzake lonen als participatiegraden. Een vraag die in dit soort discussies steeds weer opduikt, is hoezeer de omvang (of beperktheid) van de inhaalbeweging te maken heeft met wat de keuzes van vrouwen drijft. Spelen karakteristieken of lonen de belangrijkste rol? Welk belang heeft de beroepskeuze? De auteurs gebruiken voor hun analyse (Amerikaanse) gegevens uit de *Current Population Survey* voor de periode 1970-1990. De CPS is een maandelijkse survey bij ongeveer 60 000 huishoudens, maar voor de analyses in dit artikel wordt enkel gebruik gemaakt van de enquêtes in oktober voor de leeftijdsgroep 16-34 jaar. De resultaten zijn niet echt verrassend. Scholing, bijvoorbeeld, beïnvloedt arbeidsmarktparticipatie positief, leven in een metropool negatief. Huwelijk en kinderlast hebben een negatieve invloed voor de arbeidsmarktparticipatie van vrouwen, een positieve voor mannen. Deze vaststellingen gelden grosso modo voor 1970 zowel als voor 1990. Al valt op te merken dat het negatieve effect van huwelijk op participatie van vrouwen gradueel over de hele periode afneemt. Ook wijzigt de rol van de variabele 'eticiteit'. Blanke vrouwen hadden vroeger relatief minder, nu relatief meer kans om te participeren. Tenslotte blijkt uit de analyse dat ook als er zich geen wijziging in karakteristieken had voorgedaan

tussen 1970 en 1990 vrouwen toch een grotere arbeidsparticipatie zouden vertonen. Of dit te danken is aan een veranderende mentaliteit of attitude dan wel aan een wijziging in de (verwachtingen over de) beloningsstructuur is op basis van deze analyse niet uit te maken.

✓ Mannen en vrouwen zijn niet gelijkmatig verdeeld over de verschillende beroepen. Een interessante vraag is of deze verschillen te verklaren zijn door keuzes van de werknemers of door beslissingen van de werkgevers. Barry Harper en Mohammad Haq, *'Ambition, discrimination, and occupational attainment: a study of a British cohort'*, in: *Oxford Economic Papers*, vol. 53 (2001) pp. 695-72, gebruiken gegevens (van ongeveer 11 500 respondenten geboren tussen 3 en 9 maart 1958) uit de *National Child Development Survey* om na te gaan in welke mate de beroepsaspiraties van jongeren op de leeftijd van 16 jaar kunnen verklaren welke beroepen deze jongeren uitoefenen op de leeftijden van 23 en 33 jaar – en om na gaan of er op dit vlak een verschil bestaat tussen jongens en meisjes. De gegevens wijzen op een duidelijk en significant verschil tussen de geslachten op de leeftijd van 16 jaar en men mag dan ook verwachten, zeggen de auteurs, dat jongens en meisjes zich voor verschillende deelarbeidsmarkten zullen aanbieden. Na een analyse die poogt de invloed van deze verschillen in beroepsaspiraties en de rol van de aanwervingsbeslissingen van de werkgevers uiteen te halen (en te controleren voor een aantal achtergrondvariabelen) trekken Harper en Haq vier grote conclusies: 1) beroepsaspiraties van jongeren volgen een traditioneel patroon, zij het dat meisjes die zeggen het moederschap te willen uitstellen zich meer ambitieus tonen op beroepsvlak en dat aspiraties voor een job als 'professional' sterk samenhangen met onderwijs en familiale achtergrond, 2) gegeven de productieve karakteristieken en de wens om een bepaald beroep uit te oefenen, is er, buiten de beroepsgroep 'handenarbeiders', geen aanwijzing dat men vrouwen bij aanwerving systematisch discrimineert, 3) controleren voor menselijk kapitaal en geobserveerde voorkeuren verklaart nauwelijks de helft van de verschillen in verdeling over beroepen van beide geslachten, 4) als men geen rekening houdt met de beroepsaspiraties overschat men de bovengrens van geslachtelijke beroepsdiscriminatie met ongeveer 60%.

✓ Brengen loopbaanonderbrekingen, bijvoorbeeld in het geval van geboortes, een blijvend nadeel mee voor de beroeps carrière van vrouwen? In welke mate verklaart deze (quasi-biologische) factor het verschil in verloning tussen mannen en vrouwen? In het geval van de Verenigde Staten gebruikt Charles L. Baum, *'The Effect of Work Interruptions on Women's Wages'*, in: *Labour*, vol. 16 (2002) n° 1, pp. 1-36, gegevens van de *National Longitudinal Survey of Youth* om deze vraag te beantwoorden. De resultaten van de analyse wijzen uit dat loopbaanonderbrekingen in het algemeen, evenals loopbaanonderbrekingen omwille van een geboorte, een vermindering in loon als gevolg hebben. Dit effect lijkt geneutraliseerd te worden in het geval dat deze jonge moeders hun arbeidsloopbaan hervatten bij dezelfde werkgever als voor de onderbreking. Bovendien blijken deze effecten eerder tijdelijk en verdwijnen ze na het tweede jaar waarin men de beroepsactiviteit hervatte.

✓ Een aanzienlijk aantal publicaties uit het recente verleden onderzoeken welk verband er bestaat tussen de werkloosheid van mannen en de arbeidsparticipatie van hun vrouwen. Een simpel model van het arbeidsaanbod doet verwachten dat een daling van het mannelijke deel van het inkomen de vrouwelijke partner ertoe zal aanzetten om meer te participeren om deze inkomensdaling te compenseren. Economen hebben hiervoor zelfs een aparte term: zij spreken over het *'added-worker'*-effect. Studies wijzen uit dat dit effect vandaag erg klein is – sommige uitkeringsregels, bijvoorbeeld in Groot-Brittannië, beletten dat dit effect optreedt omdat uitkeringen wegvallen zodra er enig ander looninkomen in het huishouden binnenkomt – maar dat dit effect aanzienlijk was in het begin van de vorige eeuw, zelfs tot en met de jaren 1940. Bij het zoeken naar een verklaring voor deze verschuiving verliest men dikwijls uit het oog dat gezinnen van werklozen een alternatief hebben. Zij zouden ervoor kunnen kiezen om huishoudelijk geproduceerde goederen te substitueren voor marktgoederen. Men kan echter veronderstellen dat hedendaagse huishoudens uit deze alternatieve strategie minder voordeel halen. Wie vandaag zelf brood bakt, weet dat dit niet noodzakelijk goedkoper uitvalt dan brood kopen bij de bakker, laat staan bij de supermarkt. Carolyn M. Moehling, *'Women's Work and Men's Unemployment'*, in: *The Journal of Economic History*, vol. 61 (December 2001) n° 4, pp. 926-949,

onderzoekt welke van beide strategieën gevolgd werd door huishoudens in het begin van de vorige eeuw. Ze gebruikt hiervoor gegevens van de *Cost of Living Survey*, uitgevoerd door het *United States Bureau of Labor Statistics* in 1917-1919. Dit bestand werd indertijd gebruikt voor de constructie van de originele wegingscoëfficiënten voor de *Consumer Price Index* en bevat niet alleen exhaustieve informatie over uitgaven, maar ook over lonen en arbeidsuren van alle leden van de ongeveer 19 000 huishoudens. De belangrijkste zwakte van deze gegevens is dat ze verzameld werden in een oorlogsperiode en dus in een periode waarin zowel een grote druk lag op de productie en een schaarste bestond inzake consumptiegoederen. Het zou te ver leiden om de uitgevoerde analyses in detail te bespreken, hoe intrigerend ze ook zijn. Globaal genomen wijzen ze uit dat mannelijke inactiviteit een significant effect had op het werk van vrouwen, zowel binnen als buiten het huishouden, waarbij de invloed op het werk buitenshuis gemiddeld groter is dan op het werk thuis. In ieder geval versterken deze resultaten de conclusie dat de factoren die de keuzes van de getrouwde vrouwen beïnvloeden over de loop van de twintigste eeuw dramatische wijzigingen zijn ondergaan. Vandaag – in tegenstelling tot vroeger – lijken getrouwde vrouwen in hun arbeidskeuze (zowel binnen- als buitenshuis) minder beïnvloed te zijn door de arbeidsmarktstatus van hun man. *“This suggests a fundamental change in the nature of economic cooperation in marriage – a change that would seem to have profound implications for a wide range of individual and household decisions.”* (p. 948)

Als Conceptuele Afsluiter

Programma's als 'Big Brother', 'Robinson Island', 'Date Cafe', 'De Mol', 'Temptation Island' en andere dergelijke zaken mogen dan voor een groot aantal lieden een bron van verstrooiing vormen, ze geven ook aanleiding tot discussie over een aantal kwesties van groot maatschappelijk belang. Ik hoef daar geen tekening bij te maken. De kranten en tijdschriften stonden er bol van. Schending van de privacy of niet? Voyeurisme? Vervaging van grenzen van wat toelaatbaar is in de media? En zo meer.

Een vraag die ik in deze discussies weinig of niet heb zien stellen, is deze die wordt opgeroepen

door Danny Cohen en Laurent Gamet, twee juristen verbonden aan de Universiteit Paris XIII, naar aanleiding van een Franse versie van dit soort amusement. In *'Loft Story: le jeu-travail'*, in: *Droit Social*, septembre/octobre 2001, pp. 791-797, analyseren ze zowel het contract dat de deelnemers ondertekenden (gepubliceerd in *Le Monde*, 5-6 mei 2001) als een aantal karakteristieken van het programma zelf. De bedoeling is om na te gaan of de categorie 'spel' dan wel de categorie 'arbeid' hier van toepassing is. Het antwoord op deze vraag is minder evident dan men denkt. In de eerste plaats omdat het (Franse) burgerlijk wetboek niet echt een definitie van 'spel' geeft. Bovendien omdat een aantal elementen van het spelprogramma moeilijk in overeenstemming te brengen zijn met wat men hiermee gewoonlijk (in de woordenboeken) bedoelt. Bijvoorbeeld: als 'spel' zich kenmerkt door uitkomsten waarbij 'toeval' een doorslaggevende rol speelt, dan stelt zich de vraag of deze karakteristiek geldt voor een procedure waarbij televisie kijkers op basis van een beperkte (door de deelnemers zelf voorgestelde) lijst kiezen wie verder mag meedoen. Cohen en Gamet gaan vervolgens na in welke mate het contract en de spelsituatie van de deelnemers rechtvaardigt om hier van een arbeidscontract te spreken. Twee zaken moeten hiervoor worden onderzocht. Ten eerste, gaat het om een activiteit die men als 'arbeid' kan beschouwen? De opmerking dat de deelnemers aan Loft Story geen arbeid verrichten omdat ze in feite niks doen, niets produceren en enkel leven zoals ze dat anders ook zouden doen, vegen de juristen zonder meer van tafel. Modellen die poseren voor een schilder zitten ook stil; mannequins doen ook niets anders dan zich tonen; privé-chauffeurs zitten ook een groot gedeelte van de dag passief te wachten: en niemand twijfelt er aan dat zij arbeid verrichten. Ten tweede, gaat het om 'arbeid' die uitgeoefend wordt als ondergeschikte (oftewel onder leiding)? Inderdaad, zeggen Cohen en Gamet. De situatie waarin de deelnemers aan Loft Story zich bevinden, vertoont een sterke analogie met andere activiteiten (zoals toneelspelen en dergelijke) waarin de wet een situatie van werken onder leiding veronderstelt. Trouwens, het productiehuis blijkt de uitzendingen te hebben voorbereid op basis van repetities waarvoor acteurs werden aangeworven om de in het scenario voorziene situaties vooraf 'na' te spelen. Maar terugvallen op dit argument is zelfs niet nodig, want in de feitelijke spelsituatie zitten

voldoende elementen die aantonen dat de activiteiten gebeuren onder leiding. De situatie is helemaal niet te vergelijken met deze van een spel waarin de deelnemers vooraf gedefinieerde regels moeten volgen. Het contract van de deelnemers voorziet immers uitdrukkelijk dat de regels flexibel zijn en dat ze in de loop van het spel discretionair door het productiehuis kunnen worden gewijzigd. Tenslotte, wat de deelnemers kunnen winnen – de vergoeding voor het verblijf in de loft – heeft erg veel weg van een ‘loon’. In eerste fase van het spel, waarin (zoals in *Big Brother*) de kijkers op geregelde tijdstippen iemand wegstemmen krijgt iedereen die twee weken meedoet een vooraf bepaald en gelijk bedrag. Voor elke bijkomende week krijgt men de helft van dit bedrag. Geen kwestie dus van toeval bij de bepaling van de winst zoals in een echt spel, maar een vergoeding gekoppeld aan de tijd die men besteedt aan een bepaalde activiteit. Het uitbetaalde bedrag ligt trouwens opvallend dicht bij het minimumloon. In een tweede fase, waarin (zoals in *Date Cafe*) de twee overblijvende deelnemers het een bepaalde tijd met elkaar in de Loft moeten uithouden, is de beloning een vast bedrag als men deze taak volbrengt – en ook hier speelt toeval niet écht een rol.

Waarom maken Cohen en Gamet zich druk om dit alles? En waarom is het nuttig om dit artikel extra onder de aandacht te brengen? Waarom zijn dit soort hybride situaties – waarin bepaalde activiteiten die men redelijkerwijze als ‘arbeid’ kan beschouwen toch als ‘spel’ worden voorgesteld – maatschappelijk belangrijk? In hun artikel suggereren Cohen en Gamet zeer uitdrukkelijk dat het gebruik van het woord ‘spel’ geen toeval, maar wel degelijk een weldoordachte strategie is. De productiehuisen die dit soort voorstellingen wensen te maken, zouden dit niet kunnen als zij hiervoor met de spelers arbeidscontracten moeten afsluiten. De arbeidswetgeving zou dat onmogelijk maken. Stel dat men dit wel zou doen, welk soort contract zou dat moeten zijn? Een contract dat iemand verplicht om vierentwintig uur op vierentwintig gedurende een bepaalde tijd aanwezig te zijn op het werk. Een contract van bepaalde duur of een contract van onbepaalde duur, want de ontslagdatum hangt af van het oordeel van de televisiekijkers (en de mededeelnemers)? Een contract dat iemand verplicht om heel de tijd te werken onder het oog van de camera?

Enkele jaren geleden liep ik door een van de dure winkelstraten in Boston en merkte tot mijn verbazing dat sommige vitrines door ‘levende’ mannequins – en niet door poppen – bevolkt werden. Terug thuis heb ik toen lopen tellen hoeveel banen voor langdurige en laaggeschoolde werklozen men op die manier op de Antwerpse Meir of in de Brusselse Nieuwstraat zou kunnen creëren. (Mits enige subsidiëring uiteraard, 't was tenslotte de tijd van Smet-banen en aanverwanten.) Maar, toegegeven, ik heb de idee nooit echt hardop durven verkondigen omdat ik vreesde dat mijn omgeving dit project als de vermenigvuldiging van ‘nep-jobs’ zou beschouwen en dat potentiële werkgevers toch nog altijd zouden opzien tegen de loonkost en de administratieve formaliteiten. Misschien krijgt zo'n plan een betere kans als we dit soort activiteiten herdefiniëren als ‘spel’ – om tal van redenen, zoals het artikel van Cohen en Gamet, suggereert.

En Een Toemaatje Omwille van de Actualiteit

Wijzigingen van curricula in het secundair onderwijs voor een meer prominente plaats voor wiskunde en wetenschappen, kregen de voorbije weken een ruime aandacht in de Vlaamse pers. Maar beleidsinitiatieven in die richting beperken zich niet tot het Vlaamse land. Gelijkaardige tendensen doen zich voor in de meeste landen met een hoog ontwikkelde economie. De reden is niet ver te zoeken. Technologische ontwikkeling leidt niet enkel tot een economie met relatief meer hoger geschoolde banen, maar vooral ook met banen die meer dan vroeger met dit soort opleidingen samenhangende vaardigheden vereisen. Vandaar dat het niet alleen voor de toekomstige werknemers in deze economieën, maar ook voor nationale economieën als geheel, van belang is om gewapend te zijn met deze belangrijke vorm van menselijk kapitaal. Vandaar dat het onderwijsbeleid in die richting van een prominentere plaats voor wiskunde en wetenschappen moet sturen. Het probleem is evenwel dat er vrij weinig empirisch materiaal beschikbaar is om deze wijd verspreide visie te schragen. Er zijn weinig gegevensbestanden die toelaten om de invloed van wiskunde-onderricht op de latere arbeidsmarktpositie af te zonderen van andere opleidingskarakteristieken en bovendien om te controleren voor het feit dat het wellicht de sterke-

re leerlingen zijn die relatief meer voor wiskunde-onderricht kiezen.

Welnu, precies dit soort vragen proberen Peter Dolton en Anna Vignoles te beantwoorden in 'The Return on Post-Compulsory School Mathematics Study', in: *Economica*, vol. 69 (2002) pp. 113-141.

Zoals zal blijken, beschikken ze niet alleen over gegevens die toelaten om deze problemen op ernstige manier aan te pakken. Bovendien is de context van het Engelse onderwijssysteem uitermate geschikt voor deze analyse. Typisch voor het Engelse onderwijs is immers dat leerlingen die studeren voor zogeheten *A(dvanced)-levels* (leeftijdsgroep 16-18 jaar) slechts een beperkt aantal vakken dienen te kiezen en elke vorm van wiskunde- (of zelfs numerisch) onderricht kunnen terzijde schuiven. (In 1997 volgde 43% van de leerlingen die tot 18 jaar in het onderwijssysteem bleven noch wiskunde noch wetenschappen.) Bovendien wordt op dit niveau iedereen onderworpen aan een nationaal examen zodat de opleidingsresultaten van elke leerling niet alleen beschikbaar zijn op een vergelijkbare basis, maar dat deze bovendien door toekomstige werkgevers bij sollicitaties kunnen worden opgevraagd en zo een rol (kunnen) spelen in het aanwervingsgedrag. De gegevens die ze bij hun analyse gebruiken, komen uit twee verschillende bronnen – de *National Child Development Study* en een *survey van afgestudeerden* in het jaar 1980 die zes jaar later ondervraagd werden over hun sociale achtergrond, hun opleiding en hun arbeidsloopbaan – wat toelaat de resultaten op basis van deze twee onafhankelijke gegevensbestanden te vergelijken. De NCDS is bovendien een longitudinaal bestand waarvoor men ook gegevens verwerft, die men kan gebruiken als een maatstaf van 'aanleg'. Dit laat toe om te controleren voor de mogelijkheid dat onderwijsrichtingen sorteren naar 'aanleg' en zo verbergen dat deze laatste factor – en niet wat men op school leert in de wiskundelessen – de be-

tere resultaten op de arbeidsmarkt verklaart. Tot welke resultaten komen Dolton en Vignoles in hun analyses? "We find evidence of a positive return on taking advanced mathematics at 16-19, over and above the return on an individual's general educational level. For a given level of initial ability, individuals with A-level mathematics earn an additional 7%-10% wage premium, compared with students who take A-levels in other subjects; there is no evidence of an additional return on science, foreign language or English A-levels. We explore the signalling argument that A-level mathematics is used simply as a screening device by firms, and that we are measuring the return on pupils' innate ability, rather than the return on advanced mathematics skills. However, our results indicate a large wage premium from A-level mathematics, even after conditioning for students' initial ability." (pp. 113-114) Al ondersteunen deze gegevens dus de stelling dat wiskunde volgen opbrengt, het blijft natuurlijk de vraag waarom dit zo is. Vindt men jongeren met een wiskundeopleiding later relatief meer terug in jobs waarin men computers gebruikt en verklaart dit laatste eerder dan de aard van de opleiding de hogere opbrengst? Verwerft men tijdens wiskundelessen vaardigheden – zoals logisch denken, probleemoplossend werken, en dergelijke meer – die in hogeschoolde banen aan belang hebben gewonnen? Betekent het gebrek aan additionele opbrengsten voor taal en wetenschappen dat deze opleidingen minder goed aansluiten bij wat werkgevers op deze vlakken verwachten? Allemaal vragen waarop bijkomend onderzoek een licht moet op werpen. En dan moet men uiteraard ook voor ogen houden dat wat geldt voor Engeland niet noodzakelijk geldt voor België of Vlaanderen.

Walter Van Trier
Sonar

Nieuwe WAV-publicaties

Van Gyes G. (2001), *Dossier – Een onvolledige strijd*, 137 p. (18,60 EUR).

Vandenbroucke G. (red.) (2001), *Dossier – Arbeidsmarktonderzoekersdag 2001. Verslagboek*, 442 p. (49,60 EUR).

Van der Steene T., Sels L., Van Hootegem G., Forrier A., De Witte H. (2002), *Dossier – Feiten en cijfers van flexibiliteit*, 73 p. (9 EUR).

Van der Steene T., Dejonckheere J., De Witte H., Van Hootegem G., Sels L., Forrier A. (2002), *Dossier – VIONA-project flexibiliteit, methodologische nota*, 71 p. (9 EUR).

Van der Steene T., Van Hootegem G., Sels L., Wouters L., De Witte H., Forrier A. (2002), *Dossier – De impact van het institutionele kader op de politiek van flexibiliteit*, 165 p. (21 EUR).

Sels L., De Witte H., Forrier A., Van der Steene T., Van Hootegem G. (2002), *Dossier – Gelijk loon voor gelijk werk?*, 71 p. (9 EUR).

Forrier A., Sels L., Van Hootegem G., De Witte H., Van der Steene T. (2002), *Dossier – Tijdelijke arbeidsrelaties en 'Employability'*, 119 p. (15 EUR).

De Witte H., Van der Steene T., Dejonckheere J., Forrier A., Sels L., Van Hootegem G. (2002), *Dossier – Contractueel flexibele werknemers: wie zijn ze en waarom doen ze het?*, 53 p. (6,50 EUR).

Van der Steene T., De Witte H., Forrier A., Sels L., Van Hootegem G. (2002), *Dossier – Op zoek naar effecten van contractuele flexibiliteit bij werknemers*, 103 p. (13 EUR).

Sels L., Van der Steene T., Van Hootegem G., De Witte H., Forrier A. (2002), *Dossier – Flexibel, zeker?*, 61 p. (7,50 EUR).

Ludo Struyven, Geert Steurs, Anneleen Peeters en Veerle Minne

Van aanbieden naar aanbesteden

Marktwerking bij arbeidsbemiddeling en -reïntegratie in Australië, Nederland, Verenigd Koninkrijk en Zweden

bevat de eerste wetenschappelijke analyse van de zoektocht naar een meer marktgestuurde arbeidsbemiddeling. Het stelt scherp op de factoren die een rol spelen in het overgangproces van aanbieden naar aanbesteden.

LUDO STRUYVEN is verbonden aan het Hoger Instituut voor de Arbeid (HIVA) van de K.U.Leuven.

GEERT STEURS, ANNELEEN PEETERS en VEERLE MINNE zijn werkzaam bij het onderzoeksbureau IDEA Consult.

ISBN 90-334-5065-8
294 blz. • € 31,00

Marktwerking in de sector van de arbeidsbemiddeling staat momenteel hoog op het lijstje van hervormingen in het arbeidsmarktbeleid. De invoering van aanbestedingen wordt meer en meer het dominante sturingsmechanisme bij de activering en reïntegratie (via begeleiding, opleiding e.d.) van werkzoekenden. Marktwerking vervangt de alom-beproefde subsidieprogramma's. De dienstverlening, die traditioneel sterk gemonopoliseerd werd door de overheid, komt nu tot stand via inkoop en contracten met publieke en private aanbieders. Telkens gaat dit gepaard met een ingrijpende reorganisatie en zelfs opheffing van bestaande overheidsdiensten. Trendsetters zijn Australië (*Job Network*), het Verenigd Koninkrijk (*New Deal* en *Employment Zones*), Zweden (opleidingsbeleid) en recent ook Nederland.

Hoe is die radicale transformatie te verklaren? Ontstaat er daadwerkelijk een markt voor reïntegratiediensten? Wat gebeurt er met de voormalige overheidsaanbieder? Onder welke voorwaarden is marktwerking mogelijk? Welke gevolgen heeft marktwerking voor de werkzoekenden? Dit boek

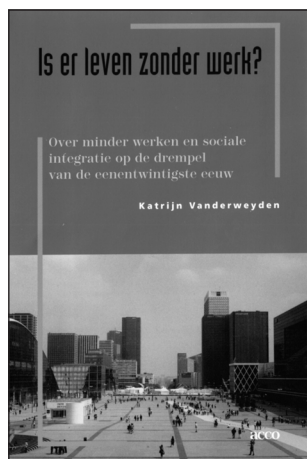

Uitgeverij Acco
Brusselsestraat 153, 3000 Leuven
tel. 016/62 80 00 – fax 016/62 80 01
e-mail: uitgeverij@acco.be

Katrijn Vanderweyden

Is er leven zonder werk?

Over minder werken en sociale integratie op de drempel van de eenentwintigste eeuw

KATRIJN VANDERWEYDEN promoveerde recent tot doctor in de sociologie. Ze is als aspirant van het Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek – Vlaanderen verbonden aan de Universiteit Antwerpen (UIA).

ISBN 90-334-5066-6

364 blz. • € 37,00

Wat is de betekenis van betaalde arbeid aan het begin van de eenentwintigste eeuw? Kunnen mensen ook volwaardig deel uitmaken van de hedendaagse samenleving wanneer ze niet of slechts deeltijds werken? Deze vragen vormen het uitgangspunt van dit boek dat onze arbeidssamenleving aan een kritisch verhoor onderwerpt.

De concrete ervaringen van mannen en vrouwen die bewust tijdelijk niet of minder werken, worden aan de lezer voorgelegd. Ze leren ons meer over hoe onze arbeidssamenleving kan evolueren in de richting van een 'pluriactieve' samenleving, waarin mannen en vrouwen volwaardig aan verschillende levenssferen kunnen deelnemen en sociale integratie op een eigentijdse wijze vorm krijgt.

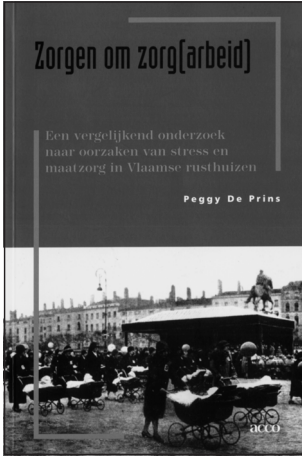

Uitgeverij Acco
Brusselsestraat 153, 3000 Leuven
tel. 016/62 80 00 – fax 016/62 80 01
e-mail: uitgeverij@acco.be

Peggy De Prins

Zorgen om zorg(arbeid)

Een vergelijkend onderzoek naar oorzaken van stress en maatzorg in Vlaamse rusthuizen

Waarom leidt de beroepsuitoefening van het verplegend en verzorgend personeel in het ene rusthuis tot negatieve welzijnsgevolgen en in het andere rusthuis juist niet? Een veelomvattende vraag waarop in dit boek stapsgewijs een antwoord wordt gezocht. Gesteund door het normatief discours en de praktijktheorie worden meerdere hypothesen geformuleerd, waaruit een groot optimisme spreekt ten aanzien van innovatieve zorg-, management- of organisatiepraktijken. In confrontatie met de empirie moet dit optimisme evenwel worden getemperd. Voor Vlaamse rusthuiskenners is dit wellicht niets nieuws onder de zon. In het boek wordt meermaals verwezen naar de bezwarende omstandigheden waaronder rusthuismanagers hun beleid moeten voeren. Een versnipperd beleidslandschap, samen met een jarenlange rationaliseringspolitiek, zijn hiervan slechts enkele voorbeelden. Bovendien vormen rusthuizen in wezen dubbelzinnige entiteiten. Enerzijds functioneren ze volwaardig als ondernemingen, anderzijds vormen ze op een bepaalde manier ook 'leefwerelden'. Anders dan in productiebedrijven draagt men er

ook de verantwoordelijkheid voor de communicatieve en existentiële kwaliteit van het 'productieproces'. Het voorspellen van deze kwaliteit door toedoen van rationele of innovatieve managementbenaderingen wordt hierdoor een hachelijke zaak. Een vraag die hier direct uit voortvloeit, is of een zoektocht naar 'best practices' dan een maat voor niets vormt. De auteur meent van niet. Het referentiekader van de zoektocht moet evenwel worden omgekeerd. Door niet langer uit te gaan van de normatieve praktijktheorie, maar van de 'excellente' praktijk kunnen immers belangrijke inhoudelijke én beleidslessen worden geleerd.

PEGGY DE PRINS is sociologe en werkzaam als doctorsassistent binnen de vakgroep Management aan de éénge maakte faculteit Toegepaste Economische Wetenschappen UFSIA-RUCA. Sinds het begin van de jaren negentig houdt zij zich bezig met wetenschappelijk onderzoek op het domein van zorg en zorgarbeid.

ISBN 90-334-5037-2
444 blz. • € 37,00

Uitgeverij Acco
Brusselsestraat 153, 3000 Leuven
tel. 016/62 80 00 – fax 016/62 80 01
e-mail: uitgeverij@acco.be